

OLSZAROWIE Z SIBICY NA ŚLĄSKU CIESZYŃSKIM OD XVII DO POCZĄTKU XX WIEKU*

Michael Morys-Twarowski

Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Cieszynie

ABSTRACT

THE OLSZAR FAMILY FROM SIBICA IN CIESZYN SILESIA FROM THE 17TH TO THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

The article presents the genealogy and material status of the Olszar family from Sibica (today's outskirts of Český Těšín) starting with the progenitor of the family – Jan (died after 1654). The Olszar family from Sibica was a Protestant family but in the first half of the 18th century they converted to Catholicism even though families in their village remained faithful to Lutheranism. The interesting thing is that the conversion came after the Treaty of Altranstädt (1706), which had significantly improved the situation of Lutherans in Cieszyn Silesia. Because of their material status (owners of settlement land), the Olszars belonged to the rural elite throughout the discussed period. They also had a seat in the local self-government. Jan (1835–1921), a farmer from Kalembice near Cieszyn, Polish national activist and member of Macierz Szkolna Księstwa Cieszyńskiego (cultural and educational organization in the Duchy of Cieszyn), came from this line. On the basis of the Olszar family it can be stated that in the examined period, no great nationwide reform led to the exchange of elites on the local level in Cieszyn Silesia.

Key words: history of Silesia, Cieszyn Silesia, peasants' history, peasant elites, Olszar family, genealogy

Słowa kluczowe: historia Śląska, Śląsk Cieszyński, historia chłopów, elity chłopskie, rodzina Olszarów, genealogia

* Artykuł powstał w ramach realizowanego na Uniwersytecie Jagiellońskim projektu „Wójtowie na Śląsku Cieszyńskim 1864–1918. Studium prozopograficzne”. Jestem jego kierownikiem i jedynym wykonawcą. Opiekunem naukowym projektu jest dr hab. Janusz Spyra, prof. Akademii Jana Długosza w Częstochowie, któremu dziękuję za uwagi pomocne w pisaniu artykułu. Sam projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/N/HS3/02621.

✉ Adres do korespondencji: morys-twarowski@wp.pl

Chłopski ród Olszarów z Sibicy koło Cieszyna (obecnie w granicach Czeskiego Cieszyna) nie doczekał się swojego opracowania. Nie dziwi to, biorąc pod uwagę fakt, że z racji miejsca zajmowanego na drabinie stanowej badacze rzadko zwracają uwagę na konkretne chłopskie rodziny. Tymczasem przebadanie dowolnej z nich może dostarczyć wielu cennych informacji, chociażby z dziedziny demografii historycznej czy imiennictwa. W przypadku Śląska Cieszyńskiego postulat badań nad rodami chłopskimi wydaje się szczególnie uzasadniony¹. Region ten był zamieszkały przez niewielką liczbę osób stanu szlacheckiego², zwłaszcza jeżeli dokonamy porównania z ziemiami dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Po zniesieniu pańszczyzny w 1848 roku i reformach konstytucyjnych z lat 60. XIX wieku przedstawiciele chłopskich elit zaczęli odgrywać ważną rolę w dziejach Śląska Cieszyńskiego. Większość ówczesnych polityków, działaczy społecznych i narodowych oraz przedstawicieli wykształcającej się warstwy inteligenckiej wywodziło się z rodzin chłopskich – przy czym najpełniej widać to w odniesieniu do ludności polskiej³. Mimo istniejącej literatury na ten temat⁴, jeszcze wiele wyróżniających się chłopskich rodzin na Śląsku

¹ Por. A. Kubacz, rec.: *M. Bogus, Kotulowie i ich działania oświatowe na Śląsku Cieszyńskim w XIX i XX wieku*, Ostrava 2006, „Śląski Kwartalnik Historyczny. Sobótka” R. 62, 2007, z. 4, s. 533.

² J. Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848*, Cieszyn 2012 (*Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych*, t. 4, red. I. Panic), s. 203.

³ W tym przypadku, pisząc o ludności polskiej, mam na myśli ludność posługującą się językiem polskim. W opisywanym okresie język uchodził za podstawowe kryterium przynależności narodowej. Należy pamiętać, że posługiwanie się językiem polskim nie było równoważne z samookreśleniem się jako członka polskiej wspólnoty narodowej.

⁴ Z dotychczasowych opracowań poświęconych rodzinom chłopskim na Śląsku Cieszyńskim zob. J. Londzin, *250-letni jubileusz młyna ropickiego*, „Gwiazdka Cieszyńska” (dalej: GC), nr 79 z 25 X 1921, s. 1–2; F. Popiołek, *Krótką historią rodziny Sikorów z Nawsia*, „Dziennik Polski”, nr 10 z 13 I 1937, s. 1–2; nr 11 z 14 I 1937, s. 1–2; idem, *Krótką historią rodziny Kisiałów z Brennej*, „Głos Stanu Średniego”, nr 41 z 9 X 1937 (zmieniony przedruk: *Dzieje rodziny Kisiałów z Brennej*, GC, nr 86 z 2 XI 1937); V. Prasek, *Staré rody na Těšinsku*, „Rodokmen. Časopis pro rodopis, znakosloví a ostatní pomocné vědy historické” R. 1, 1946, č. 2, s. 49–54; č. 3, s. 77–79; č. 4, s. 81–83; O. Kukutsch, *Ost-Schlesien. Geschicke lines Grenzlandes im Spiegel der Geschichte einer bodenständigen Familie*, Bonn 1950; L. Novák, *Ondra Foltýn a jeho rod na Karvínsku*, „Těšinsko” 1960, č. 11, s. 11–15; E. Guziur, *Rodowód Guziurów 1750–1975. Publikacja wydana z okazji zjazdu rodzinnego 25.10.1975 w Cieszynie*, Cieszyn 1975; J. Pilch, *Ustrońska rodzina Lipowczanów*, „Pamiętnik Ustroński” 1992, t. 5, s. 59–73; B. Poloczko, *Dzieje starego młyna w Ustroniu i rodziny młynarzy Kralów*, „Ziemia Śląska” 1993, t. 3, s. 162–182; J. Sztefek, *Niektóre gałęzie drzewa genealogicznego rodziny Szczepańskich*, „Pamiętnik Ustroński” 1993, t. 6, s. 13; J. Wrzoł, E. Woźniak, *W służbie Boga i Ojczyzny. Ród Wrzołów z Zabrzega*, Czechowice-Dziedzice 1994; J. Sztefek, *Kilka przyczynków do drzewa genealogicznego rodziny Śliwków z Polany*, „Pamiętnik Ustroński” 1995, t. 8, s. 11–12; idem, *Drzewo genealogiczne Józefa Pilcha*, „Pamiętnik Ustroński” 1998, t. 9, s. 24–26; A. Żurek, *Chłopska genealogia*, „Kalendarz Cieszyński 2001”, Cieszyn 2000, s. 60–63; W. Sosna, *Ród Michejdów*, „Ziemia Śląska” 2001, t. 5, s. 43–59; M. Morys-Twarowski, *Krąg rodzinny Marii Lipa (1830–1920). Ze studiów nad genealogią rodzin chłopskich na Śląsku Cieszyńskim*, „Pamiętnik Cieszyński” 2005, t. 20, s. 11–15; M. Bogus, *Kotulowie i ich działania oświatowe na Śląsku Cieszyńskim w XIX i XX wieku*, Ostrava 2006, s. 91–116; M. Morys-Twarowski, *Przyczynki do genealogii Franciszka Śniegonia, biskupa-sufragana wrocławskiego*, „Śląski Kwartalnik Historyczny. Sobótka” R. 65, 2010, z. 4, s. 597–604; idem, *Losy chłopskiej rodziny Lipów ze Śląska Cieszyńskiego do 1918 roku i jej droga do polskiej narodowości*, „Świat i Słowo” 2011, nr 2 (17), s. 117–130; idem, *Pszczołkowie z Krasnej koło Cieszyna od XVII do*

Cieszyńskim wymaga opracowania. Jedną z nich są niewątpliwie Olszarowie z Sibicy, zaliczający się do grona najbogatszych gospodarzy zwanych *siedlakami*.

Geneza nazwiska Olszar nie jest jasna. Samo brzmienie może sugerować, że wywodzi się od „olszy”⁵. W literaturze przypuszcza się, że mogło być spolszczoną wersją niemieckiego nazwiska Alscher⁶. Zbieżność tę zdaje się potwierdzać pomyłka genealoga Romana von Prochazki. Zidentyfikował on Józefa Alschera (chrzest 21 VI 1746), syna opawskiego mieszczanina⁷, z Józefem Olszerem, rolnikiem w Sibicy⁸. Identyfikacja jest błędna, bo po pierwsze ów rolnik nazywał się w rzeczywistości Jan Olszar, a po drugie był dzieckiem chłopca z Sibicy, nie zaś mieszczanina z Opawy. Istotny jest tu fakt, że dla niemieckojęzycznego genealoga nazwiska Alscher i Olszar mogły uchodzić za tożsame. Samo nazwisko Olszar zapisywano czasami w wersji Wolszar⁹.

Nazwisko Olszar na Śląsku Cieszyńskim zapewne po raz pierwszy pojawiło się w urbarzu (spisie powinności chłopskich) tradycyjnie datowanym na 1621 rok, sporządzonym prawdopodobnie około 20 lat później¹⁰. Wymieniony tam Jan [I] Olszar

początku XX wieku, „Prace Historyczne” 2011, t. 138, s. 97–108; idem, *Rodzinne powiązania cieszyńskich elit w okresie międzywojennym na przykładzie rodziny Szczurków* [w:] *Rodzina na Śląsku w XIX i na początku XX wieku*, red. A. Dawid, A. Maziarz, Opole 2011, s. 211–224; idem, *Francusowie w XIX i na początku XX wieku – historia chłopskiej rodziny ze Śląska Cieszyńskiego*, „Studia Historyczne” 2012, t. 55, z. 1, s. 109–122; J. Kliber, *Ewangelicy przodkowie Karola Wojtyły – ród Przeczków z Datyni*, „Kalendarz Ewangelicki”, t. 127, 2013, Bielsko-Biała 2012, s. 162–170; M. Morys-Twarowski, *Kłodowie z Puńcowa koło Cieszyna od XVIII do początku XX wieku*, „Rocznik Muzeum Górnos Śląski Park Etnograficzny w Chorzowie” 2014, t. 2, s. 116–157; W. Grajewski, *Beskidzka epopeja. Dzieje Hellerów z Huty – górali z Brennej na Śląsku Cieszyńskim*, „Rocznik Muzeum Górnos Śląski Park Etnograficzny” 2015, t. 3, s. 52–102; M. Morys-Twarowski, *Dzieje rodu Morysów ze Śląska Cieszyńskiego od XVIII do początku XX wieku*, Chorzów 2016.

⁵ Tak już w anonimowym artykule *Nazwiska słowiańskie w cieszyńskiej ziemi*, GC, nr 3 z 19 I 1895, s. 22.

⁶ W. Milerski, *Nazwiska cieszyńskie*, Cieszyn 1996, s. 237. Wątpić należy w odwrotną zależność (Alscher jako zniemczenie nazwiska Olszar) z tego względu, że już na początku XVII w. była to rodzina mocno rozrodzona w północnych Czechach: K. Wandler, *Die Alscher*, „Sudetendeutsche Familienforschung” R. 14, 1972, z. 11–12, s. 176–179, on-line: <http://www.sudetendeutsche-familienforscher.de/wp-content/uploads/2013/03/SFF-14.-Jg-1972-Heft-11-u.-12-niAlcher.pdf> (dostęp: 20.11.2014).

⁷ Zemský Archiv v Opavě (dalej: ZAO), Sbirka matrik Severomoravského kraje (dalej: SMSK), sign. Op I 6, Metryki chrztów parafii w Opawie 1730–1765, k. 248. Księgi metrykalne, przechowywane w opawskim archiwum, zostały zdigitalizowane i są również dostępne na stronie internetowej www.matriky.archives.cz.

⁸ R. von Prochazka, *Meine zweiunddreissig Ahnen und ihre Sippenkreise*, Leipzig 1928, s. 657.

⁹ Np. Parafia rzymskokatolicka pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie (dalej: PMMC), Metryki chrztów, t. 8, s. 45.

¹⁰ Archiwum Państwowe w Katowicach Oddział w Cieszynie (dalej: APC), Komora Cieszyńska (dalej: KC), sygn. 2545, k. 88 (wg starej paginacji: 49). Por. V. Daviděk, *O názvech a jménach Těšínska: s rejestríkem jmen z urbárů z let 1577, 1621, 1692, 1775*, Opava 1949, s. 121; W. Milerski, op. cit., s. 237. Przez pomyłkę Jan Olszar został pominięty w edycji urbarza, *Urbarz Cieszyński z 1621 r.*, wyd. I. Pánič, Cieszyn 2003 („Acta Historica Silesiae Superioris”, t. 12), s. 53–55. Datacji urbarza zamierzam poświęcić osobny artykuł.

pojawia się również w kolejnym urbarzu, sporządzonym w 1647 roku¹¹. W dniu 18 lutego 1654 roku sprzedał gospodarstwo swojemu synowi Janowi [II]¹². Była to ostatnia wzmianka o Janie [I] w źródłach. Zmarł prawdopodobnie przed 1692 rokiem, ponieważ w prowadzonych od tego roku księgach zgonów parafii rzymskokatolickiej pod wezwaniem św. Marii Magdaleny w Cieszynie (do której należała Sibica) brak informacji o jego śmierci.

Wraz z żoną Zofią (zm. po 21 I 1640) doczekał się synów Jana [III] (chrzest 16 III 1632) i Jakuba (chrzest 1 V 1636)¹³. Prawdopodobnie miał więcej dzieci, ale nie da się tego ustalić ze względu na brak metryk chrztów parafii w Cieszynie dla okresu sprzed 1628 roku i z lat 1642–1654. Dodatkowo, sądząc po liczebności Olszarów w kolejnych pokoleniach, protoplastą sibickiej linii rodu musiał być przodek pierwszego Jana Olszara – może jego ojciec lub dziadek¹⁴.

Jan [III] Olszar gospodarował na ojcowskim gruncie w Sibicy przez 34 lata. 12 lutego 1688 roku sprzedał go swojemu synowi Pawłowi [I]¹⁵. Zmarł 26 grudnia 1692 roku¹⁶. Dziećmi Jana [III] byli: Jerzy [I] i Paweł [I], obaj urodzeni przed 1655 rokiem¹⁷, Anna (chrzest 19 V 1656)¹⁸, Jan [III] (chrzest 26 XI 1662)¹⁹, Zuzanna (chrzest 13 XII 1665)²⁰ oraz zapewne Anna (chrzest 14 IV 1668) i Jakub (chrzest 29 IV 1668)²¹. Prawdopodobnie wszystkie wymienione osoby urodziła Anna, jedyna

¹¹ *Urbarz cieszyńskiego klucza dóbr książęcych z 1646 roku*, wyd. I. P a n i c, Cieszyn 2005 („Acta Historica Silesiae Superioris”, t. 16), s. 61.

¹² APC, KC, sygn. 2333, s. 13. Z księgi gruntowej dowiadujemy się, że na wyposażeniu gospodarstwa znajdowały m.in. cztery konie i dwa wozy.

¹³ *Najstarsze metryki cieszyńskie. Księga Metrykalna Parafii pod wezwaniem Marii Magdaleny w Cieszynie z lat 1628–1641*, wyd. I. P a n i c, Cieszyn 2006 („Acta Historia Silesiae Superioris”, t. 18), s. 50, 90, 136.

¹⁴ 21 VIII 1639 r. został ochrzczony Bartłomiej Olszar, syn Jana i Katarzyny; *Najstarsze metryki...*, s. 132. 7 V 1639 r. Anna Olszarówna poślubiła Adama Białonia; *Najstarsze metryki...*, s. 168. W drugiej połowie XVIII w. obok Pawła, wnuka Jana [I], żył jeszcze jeden Paweł Olszar z Sibicy, który jako kawaler 23 XI 1699 r. poślubił Ewę Fridrichównę; PMMC, Metryki ślubów, t. 4, s. 121. W tej samej miejscowości mieszkał Michał Olszar; z jego małżeństwa z Marią pochodzili: bliźnięta Adam (chrzest 12 XI 1679) i Ewa (chrzest 12 XI 1679), Zuzanna (chrzest 29 I 1681) i Maria (chrzest 2 I 1684); PMMC, Metryki chrztów, t. 7, s. 40, 75.

¹⁵ APC, KC, sygn. 2333, s. 17.

¹⁶ PMMC, Metryki zgonów, t. 1, s. 5.

¹⁷ APC, KC, sygn. 2333, s. 17–18.

¹⁸ PMMC, Metryki chrztów, t. 3, s. 22.

¹⁹ *Ibidem*, t. 4, s. 30. 20 II 1689 r. poślubił Jadwigę Pindurównę z Sibicy; PMMC, Metryki ślubów, t. 4, s. 53. Miał z nią syna Jana (chrzest 23 V 1690) i córkę Ewę (chrzest 8 XII 1691); PMMC, Metryki chrztów, t. 7, s. 140, 156. Najpewniej identyczny z Janem Waliszem (*Walisch*) z Sibicy, który ze swoją żoną Jadwigą miał synów Jakuba (chrzest 10 IV 1693), Pawła (chrzest 10 I 1696) i Michała (chrzest 23 IX 1700); PMMC, Metryki chrztów, t. 8, s. 17, 42, 85.

²⁰ PMMC, Metryki chrztów, t. 4, s. 70.

²¹ *Ibidem*, t. 5, s. 24. Zwykle bliźnięta chrzczono jednocześnie, tutaj mamy do czynienia z zaskakującą dwutygodniową przerwą między chrztem córki i syna. Nie można wykluczyć, że w Sibicy mieszkało też drugie małżeństwo Anny i Jana Olszarów albo ksiądz w którymś przypadku wpisał błędnie imię ojca. Jakub Olszar mógł być identyczny z Jakubem Olszarem z Sibicy, który ze swoją żoną Anną miał córkę Marię (chrzest 15 VIII 1686); PMMC, Metryki chrztów, t. 7, s. 109.

znana żona Jana, chociaż jest to pewne tylko w stosunku do dzieci, które przyszły na świat po 1655 roku. Anna być może była Anną Olszarową z Sibicy, zmarłą 23 maja 1700 roku²².

Paweł [I] Olszar zenił się dwukrotnie. Jego pierwsza wybranka (ślub 13 V 1686) to Anna Sandowa z Sibicy, druga (ślub 12 II 1702) – Katarzyna Kramarzowa z Puńcowa koło Cieszyna²³. Zmarł między 20 sierpnia 1709 a 18 maja 1710 roku²⁴. Wdowa po nim umarła 17 listopada 1720 roku²⁵. Doczekał się liczego potomstwa. Z pierwszego małżeństwa pochodzili: Zuzanna (chrzest 10 I 1688 † 9 II 1707)²⁶, Jerzy (chrzest 5 III 1689 † zapewne przed 1692)²⁷, Ewa (chrzest 28 X 1691), od 1 listopada 1715 roku żona Jakuba Roika²⁸, Jan [IV] (chrzest 19 XII 1694)²⁹, dziecko zmarłe zaraz po urodzeniu (ur. i zm. 1697)³⁰ oraz Andrzej (chrzest 30 XI 1701 † 9 I 1703)³¹, a z drugiego małżeństwa: Jerzy (chrzest 3 IV 1704 † 25 IX 1730)³², Adam (chrzest 30 XI 1706 † 24 XI 1732)³³ i Katarzyna (chrzest 20 VIII 1709)³⁴.

Kiedy Paweł umierał w 1709 lub 1710 roku, żadne z jego dzieci z racji wieku nie było w stanie prowadzić samodzielnie gospodarstwa, nie mówiąc o jego wykupieniu, co łączyłoby się z obowiązkiem spłacenia macochy i młodszego rodzeństwa. Nic więc dziwnego, że 18 maja 1710 roku Jerzy [I] Olszar, brat zmarłego Pawła, odkupił od bratowej połowę rodzinnego gruntu, co potwierdził 24 listopada 1711 roku na tak zwanej wielkiej gromadzie (były to spotkania z udziałem pełnoprawnych członków danej gminy pod przewodnictwem właściciela wsi lub, w przypadku wsi książeńcych, urzędnika książeńcego, który wpisywał do ksiąg gruntowych wszystkie zgłoszone zmiany własnościowe)³⁵. Prawdopodobnie nie miał wystarczających środków, by nabyć cały grunt (połowkę spłacał do października 1723 r.), ale wydaje się,

²² PMMC, Metryki zgonów, t. 1, s. 37.

²³ PMMC, Metryki ślubów, t. 4, s. 39, 135.

²⁴ Termin początkowy wyznacza data chrztu najmłodszej córki Katarzyny, ponieważ brak wzmianki o tym, aby dziecko było pogrobowcem. Termin końcowy na podstawie APC, KC, sygn. 2333, s. 18. Niestety, w księgach metrykalnych parafii św. Marii Magdaleny w Cieszynie nie udało się odnaleźć daty zgonu Pawła Olszara.

²⁵ PMMC, Metryki zgonów, t. 2, s. 166.

²⁶ PMMC, Metryki chrztów, t. 7, s. 125; PMMC, Metryki zgonów, t. 1, s. 77.

²⁷ PMMC, Metryki chrztów, t. 7, s. 134. Na pewno zmarł przed 3 IV 1704 r., kiedy ochrzczono jego młodszego brata Jerzego. W metrykach zgonów parafii św. Marii Magdaleny, zachowanych od 1692 r., brak informacji o śmierci Jerzego, dlatego zapewne zmarł przed tą datą.

²⁸ PMMC, Metryki chrztów, t. 7, s. 155; PMMC, Metryki ślubów, t. 5, s. 62. W metryce ślubu brak imienia ojca, ale podaje je spis mieszkańców parafii cieszyńskiej z ok. 1752, znajdujący się w archiwum parafialnym.

²⁹ PMMC, Metryki chrztów, t. 8, s. 34.

³⁰ PMMC, Metryki zgonów, t. 1, s. 29.

³¹ PMMC, Metryki chrztów, t. 8, s. 111; PMMC, Metryki zgonów, t. 1, s. 47 (jako Welschar).

³² PMMC, Metryki chrztów, t. 8, s. 129; PMMC, Metryki zgonów, t. 2, s. 309.

³³ PMMC, Metryki chrztów, t. 8, s. 166; PMMC, Metryki zgonów, t. 2, s. 323.

³⁴ PMMC, Metryki chrztów, t. 9, s. 6.

³⁵ APC, KC, sygn. 2333, s. 18; ZAO, Knižecí Komora Těšínská, sign. G 319, k. 16.

że nie uległo ono podziałowi, a Jerzy Olszar gospodarował na całości³⁶. Jako siedlak w Sibicy został odnotowany w urbarzu z 1722 roku³⁷.

Jerzy [I] Olszar był dwukrotnie żonaty: najpierw od 29 października 1679 roku z Ewą Kołdrówną z Sibicy (†III 1698), a zapewne od 1699 roku z bliżej nieznaną Marią (†7 X 1724)³⁸. Zmarł jako protestant 18 sierpnia 1725 roku³⁹. W cieszyńskich księgach metrykalnych udało mi się odnaleźć wpisy dotyczące chrztów trojga jego dzieci: Jakuba (chrzest 7 VII 1682)⁴⁰, Anny (chrzest 23 V 1688)⁴¹ i Andrzeja (chrzest 30 VII †15 VIII 1700)⁴².

Według księgi gruntowej Sibicy 13 listopada 1725 roku na tak zwanej wielkiej gromadzie bracia Jan [IV] i Adam [I] Olszarowie potwierdzili kupno gruntu, który nabyli od swojego ojca Jerzego⁴³. Dodatkowo Adam Olszar jako syn Jerzego występuje w spisie mieszkańców parafii św. Marii Magdaleny w Cieszynie z połowy XVIII wieku. Jeżeli filiacja podana w księdze gruntowej jest prawdziwa, to Jan i Adam urodzili się poza granicami cieszyńskiej parafii, ewentualnie zostali ochrzczeni pod innym nazwiskiem (przy labilności nazwisk chłopskich w XVII i XVIII w. nie byłoby to niczym zaskakującym).

Można zaproponować jeszcze inne rozwiązanie. Adam [I] Olszar mógł być Adamem Olszarem, synem Michała, ochrzczonym 12 listopada 1679 roku. Jan [IV] Olszar mógł zaś być Janem (chrzest 19 XII 1694), synem Pawła [I] Olszara, albo Janem (chrzest 23 V 1690), synem Jana [III] Olszara (ur. 1662)⁴⁴. Jeżeli chłopcy szybko stracili ojców, to mogli zostać adoptowani przez bogatego krewniaka. W literaturze wskazywano, że na wsi w sąsiedniej Koronie w XVIII wieku w przypadku braku naturalnego potomstwa często uciekano się do adopcji lub wzięcia na wychowanie sierot⁴⁵. Jeśli chodzi o znanych z ksiąg metrykalnych synów Jerzego [I] Olszara, starszy Jakub – nie licząc informacji o chrzcie – nie pojawia się w cieszyńskich metrykach. Hipoteza, że zmarł w dzieciństwie przed 1692 rokiem, kiedy zaprowadzono w miejscowej parafii księgę zgonów, brzmi prawdopodobnie. Młodszy Andrzej żył zaledwie 15 dni.

Adam [I] Olszar, kolejny właściciel rodzinnego gospodarstwa w Sibicy, już 20 września 1711 roku ożenił się z Zofią Ziętkówną z Cieszyna. W metryce ślubu został

³⁶ ZAO, Kniżecí Komora Těšínská, sign. G 319, k. 16v.

³⁷ APC, KC, sygn. 2554, k. 155v.

³⁸ PMMC, Metryki ślubów, t. 3, s. 181; PMMC, Metryki zgonów, t. 1, s. 29; t. 2, s. 220; Biblioteka i Archiwum im. Tschammera w Cieszynie, Metryki zgonów parafii ewangelicko-augsburskiej w Cieszynie, t. 1, s. 8 (*Marynna Wolscharowa, Jirziho Wolschara, Sedl. w Swibicy manželka*).

³⁹ PMMC, Metryki zgonów, t. 2, s. 230.

⁴⁰ PMMC, Metryki chrztów, t. 7, s. 57.

⁴¹ Ibidem, s. 129. Zapewne identyczna z Anną Olszarówną, protestantką z Sibicy, która 7 XI 1715 r. poślubiła Adama Smolanę z tej samej miejscowości.

⁴² PMMC, Metryki chrztów, t. 8, s. 83; PMMC, Metryki zgonów, t. 1, s. 38.

⁴³ ZAO, Kniżecí Komora Těšínská, sign. G 319, k. 17 (wg starej paginacji).

⁴⁴ PMMC, Metryki chrztów, t. 7, s. 140.

⁴⁵ M. K o p c z y ń s k i, *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1998, s. 113.

określony jako protestant⁴⁶. Najpóźniej w 1722 roku przeszedł na katolicyzm. Jego jedyny syn Jan przeżył zaledwie kilkanaście dni (chrzest 6 III †22 XI 1722)⁴⁷. Zofia i Adam Olszarowie żyli jeszcze około 1752 roku. Zmarli prawdopodobnie przed październikiem 1775 roku, ponieważ w metrykach zgonów zachowanych od tego czasu nie udało się mi odnaleźć informacji na temat ich śmierci.

Olszarowie w Sibicy swoje przetrwanie zawdzięczali Janowi [IV] Olszarowi. Trudno jednoznacznie rozstrzygnąć, czy jego pozostali krewni opuścili rodzinną miejscowość z przyczyn ekonomicznych (brak własnego gruntu), czy wyznaniowych (mimo złagodzenia polityki kontrreformacyjnej po ugodzie altranszadzkiej z 1707 roku i wzniesieniu protestanckiego kościoła w Cieszynie dwa lata później, władze polityczne naciskały na poddanych, aby przechodzili na katolicyzm)⁴⁸. Jan [IV] Olszar, przy okazji ślubu (15 VIII 1723) z Marią Skalówną z Sibicy, zobowiązał się wychować dzieci w wierze katolickiej⁴⁹. Niektórzy mieszkańcy Śląska Cieszyńskiego nie dotrzymywali zobowiązań i ich dzieci, formalnie katolickie, faktycznie luterzańskie, zwano „źle wychowanymi”. Dzieci Marii i Jana Olszarów należały do Kościoła katolickiego, co zdaje się świadczyć o autentycznej konwersji lub o niezbyt silnym przywiązaniu ich rodziców do protestantyzmu⁵⁰.

Jan [IV] Olszar zmarł między 25 lipca 1744 a 6 listopada 1752 roku; prawdopodobnie nie żył już w 1750 roku⁵¹. Jego potomkami byli: Paweł [II] (chrzest 20 I 1724)⁵², Adam [II] (chrzest 26 VIII 1726)⁵³, Anna (chrzest 9 III 1728), od 16 listopada 1755 roku żona Jana Folwarcznego, katolika z Sibicy⁵⁴, Jan (chrzest 25 III 1730 †25 IX 1731)⁵⁵, Jerzy [II] (chrzest 23 XII 1732)⁵⁶, kolejny Jan [V] (chrzest 1 II 1735)⁵⁷, Jakub (chrzest 20 V 1737)⁵⁸, bliźnięta Andrzej i Maria (chrzest 18 VII 1740), od 29 czerwca 1760 roku żona Jana Siostrzonka, katolika z Mostów koło Cieszyna (obecnie w granicach Czeskiego Cieszyna)⁵⁹, oraz Michał (chrzest 25 VII 1744)⁶⁰.

⁴⁶ PMMC, Metryki ślubów, t. 5, s. 11.

⁴⁷ PMMC, Metryki chrztów, t. 10, s. 106; PMMC, Metryki zgonów, t. 2, s. 194.

⁴⁸ O kontrreformacji na Śląsku Cieszyńskim zob. J. Spyra, op. cit., s. 312–320, gdzie dalsze wskazówki bibliograficzne.

⁴⁹ PMMC, Metryki ślubów, t. 5, s. 190.

⁵⁰ W spisie mieszkańców parafii cieszyńskiej z ok. 1752 r. odnajdujemy w Sibicy protestancką rodzinę Zamarskich.

⁵¹ ZAO, Kniżeczki Komora Těšinská, sign. G 319, k. 17. W 1750 r. wśród właścicieli gruntów w Sibicy został wymieniony jego najstarszy syn Paweł; ZAO, Urbaniální komise slezská, inv. č. 1082, sign. 19–28. Nie zachowała księga zgonów parafii w Cieszynie z lat 1743–1774.

⁵² PMMC, Metryki chrztów, t. 10, s. 160.

⁵³ Ibidem, s. 250.

⁵⁴ PMMC, Metryki chrztów, t. 10, s. 304; PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 146.

⁵⁵ PMMC, Metryki chrztów, t. 10, s. 368; PMMC, Metryki zgonów, t. 2, s. 309.

⁵⁶ PMMC, Metryki chrztów, t. 10, s. 438.

⁵⁷ Ibidem, t. 11, s. 29.

⁵⁸ Ibidem, s. 94.

⁵⁹ Ibidem, s. 197 (w metryce chrztu omyłkowo wpisano jako Welszar); PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 212.

⁶⁰ PMMC, Metryki chrztów, t. 11, s. 309.

Jeśli chodzi o synów Jana [IV], Adam [II] przeniósł się na Brandys, jedno z przedmieść Cieszyna (obecnie w granicach Czeskiego Cieszyna), gdzie nabył grunt chałupniczy pod numerem 50. Był trzykrotnie żonaty (30 X 1754 – ślub z Katarzyną Hadynówną, córką Jakuba z Puńcowa; 12 VII 1767 – ślub z Marią Gazdówną, córką Jakuba z Puńcowa, †20 IX 1776; 9 IX 1777 – ślub z Katarzyną Kucznirczykówną, córką Szymona z Sibicy). Zmarł 17 stycznia 1785 roku. Od Adama wywodzi się linia Olszarów z Brandysa⁶¹.

Jerzy [III] po odbyciu służby w wojsku austriackim wrócił na jakiś czas do Sibicy i 11 października 1772 roku poślubił Marię Kołdrównę, córkę Adama, pochodzącą z tej samej miejscowości⁶².

Jakub od 24 stycznia 1762 roku był żonaty z Marią Wieczorkówną, córką Pawła, katolika z Sibicy. Po 1766 roku przeniósł się do Mostów koło Cieszyna (nr 21), gdzie zmarł 15 stycznia 1778 roku. W metryce zgonu został określony jako komornik i żebrak (*Mendicus*)⁶³.

Trzech synów Jana [IV] Olszara miało gospodarstwa w rodzinnej Sibicy. Najstarszy Paweł [II] objął w posiadanie ojcowski grunt. Jako jego posiadacz pojawia się już w urbarzu z 1750 roku⁶⁴. Zakup potwierdził 6 listopada 1752 roku na „wielkiej gromadzie”⁶⁵. Zapewne mniej więcej w tym samym czasie poślubił Annę Dordównę, córkę Szymona, katoliczkę z Gnojnika (obecnie w Republice Czeskiej)⁶⁶. Małżeństwo to było prawdopodobnie bezpotomne. W 1764 i 1769 roku Paweł powiększył stan posiadania w Sibicy, odkupując fragmenty gruntu należące do Jana Welszara⁶⁷. Był członkiem samorządu wiejskiego; jako przysiężny pojawia się w 1771 roku⁶⁸. W 1772 roku sprzedał grunt w Sibicy, w tym czasie już oznaczony numerem 18,

⁶¹ PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 131, 371, 585; Metryki zgonów, t. 4 A, s. 181. Z jego pierwszego małżeństwa pochodzili: Maria (chrzest 9 X 1755), Anna (chrzest 22 I 1758), Jan (chrzest 7 V 1760), Andrzej (chrzest 8 VI 1762) i Zuzanna (chrzest 24 I 1765), z drugiego: Ewa (chrzest 17 VIII 1768), Jakub (chrzest 18 VIII 1772) i Katarzyna (chrzest 28 VIII 1774 †21 XII 1775); PMMC, Metryki chrztów, t. 12, s. 630, 684, 769, 859, 984; t. 3, s. 1170, 1351, 1426; Metryki zgonów, t. 4 A, s. 10, 31.

⁶² PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 487.

⁶³ Ibidem, s. 249; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, s. 67. Wdowa 21 XI 1779 r. poślubiła Jerzego Matuszka z pruskiego Śląska; PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 633. Dziećmi Jakuba byli: Jan (chrzest 19 XII 1762), Jerzy (chrzest 11 X 1764), Anna (chrzest 2 V 1766) – od 25 X 1790 r. żona Jana Macury, i Jan (chrzest 7 X 1773); PMMC, Metryki chrztów, t. 12, s. 881, 968, 1050 (matka Anny zapisana z nazwiskiem panienskim Pieczonka); t. 13, s. 1395; Metryki ślubów, t. 7 A, Sibica, s. 4.

⁶⁴ ZAO, Urbariałni komise slezská, inv. č. 1082, sign. 19–28.

⁶⁵ ZAO, Knížecí Komora Těšínská, sign. G 319, k. 17.

⁶⁶ PMMC, Spis mieszkańców parafii cieszyńskiej z ok. 1752. Metryki parafii w Gnojniku spłonęły w 1773 r. w pożarze plebanii w Domasłowicach; J. L o n d i n, *Kościoly drewniane na Śląsku Cieszyńskim*, wyd. R. T o m a n e k, Cieszyn 1932, s. 77; P. B e c k, *Historie obcí: Soběšovice, Dolní Domaslavice, Horní Domaslavice, Lučina, Soběšovice* 2004, s. 174; D. P i n d u r, *Zaniklý dřevěný farní kostel sv. Jakuba Většího v Horních Domaslavicích*, „Těšínsko” R. 51, 2008, č. 3, s. 1.

⁶⁷ ZAO, Knížecí Komora Těšínská, sign. G 319, k. 37v–38 (umowa z 1764 r.), 38v–39 (umowa z 1769 r.).

⁶⁸ Ibidem, k. 43, 124v.

swojemu najmłodszemu bratu Andrzejowi⁶⁹. Paweł zmarł 25 listopada 1775 roku, Anna – wdowa po nim – 13 stycznia 1776 roku⁷⁰.

Andrzej Olszar, ósmy znany przedstawiciel rodziny, gospodarujący w Sibicy (nr 18), był dwukrotnie żonaty. 20 listopada 1770 roku poślubił Annę Kołdrównę, katoliczkę z Sibicy, córkę Jana, katolika, i Anny, protestantki, a 16 sierpnia 1801 roku ożenił się z 26-letnią Heleną Pszczółkową, córką Adama⁷¹. Zmarł 11 października 1812 roku na tyfus⁷². Z pierwszego małżeństwa Andrzeja pochodzili: Zuzanna (chrzest 29 I 1771), od 6 listopada 1791 roku żona Pawła Brannego z Sibicy⁷³, Jan (chrzest 18 VII 1773 † przed 12 X 1776)⁷⁴, Paweł (chrzest 26 I 1775)⁷⁵, Jan (chrzest 12 X 1776)⁷⁶, Ewa (chrzest 6 XII 1779)⁷⁷, Jerzy (chrzest 18 IV 1782)⁷⁸, Andrzej (chrzest 7 IV 1785 † 4 I 1786)⁷⁹, Andrzej (chrzest 20 XI 1787)⁸⁰, Anna (*10 III 1793)⁸¹ i Adam (*30 VIII 1796)⁸²; z drugiego: Maria (*12 V 1802)⁸³, Paweł (*17 IX 1803 † 14 II 1804)⁸⁴, Andrzej (*30 VII 1805 † 25 III 1806)⁸⁵, Jerzy (chrzest 23 IV 1807 † 21 I 1812)⁸⁶, Katarzyna (*30 XII 1809 † 28 VIII 1811)⁸⁷ i Andrzej (chrzest 6 XII 1812)⁸⁸. Najstarsi (z tych, co przeżyli dzieciństwo) synowie Andrzeja zostali właścicielami gospodarstw w Sibicy. Jan w 1797 roku odkupił dawny rodzinny grunt Olszarów⁸⁹, z kolei Paweł w 1801 roku ten należący dawniej do Welszara z domem oznaczonym numerem 39⁹⁰. Paweł Olszar, podobnie jak jego stryj i imiennik, był przysiężnym; jako taki został poświadczony w 1805 roku⁹¹.

⁶⁹ Ibidem, k. 18.

⁷⁰ PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, s. 7, 12.

⁷¹ PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 448; t. 7, A. Sibica, s. 11.

⁷² PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 11.

⁷³ PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1332; PMMC, Metryki ślubów, t. 7 A, Sibica, s. 5.

⁷⁴ PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1385.

⁷⁵ Ibidem, s. 1443.

⁷⁶ Ibidem, s. 1502.

⁷⁷ Ibidem, s. 1608.

⁷⁸ Ibidem, s. 1708.

⁷⁹ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 1, s. 94; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 1.

⁸⁰ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 1, Sibica, s. 5.

⁸¹ Ibidem, Sibica, s. 14.

⁸² PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 2, Sibica, s. 2.

⁸³ Ibidem, Sibica, s. 14 (nazwisko panięskie matki Figula).

⁸⁴ Ibidem, Sibica, s. 17; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 14.

⁸⁵ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 2, Sibica, s. 20; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 16.

⁸⁶ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 2, Sibica, s. 24; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 19.

⁸⁷ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 2, Sibica, s. 35; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 19.

⁸⁸ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 2, Sibica, s. 41.

⁸⁹ ZAO, Kniżecí Komora Těšinská, sign. G 319, k. 18v–20. Zmarł 2 maja 1858 r.; PMMC, Metryki zgonów, t. 7 B, Sibica, s. 3.

⁹⁰ ZAO, Kniżecí Komora Těšinská, sign. G 319, k. 98v–99.

⁹¹ Ibidem, k. 41/2.

Jan [V] Olszar w 1767 roku odkupił od Adama Filipka grunt w Sibicy nr 12⁹². W 1793 roku sprzedał go synowi Janowi [VI]⁹³. Zmarł 28 grudnia 1805 roku jako jedna z wielu ofiar epidemii tyfusu, dziesiątkującej w tym czasie mieszkańców Śląska Cieszyńskiego⁹⁴. Był trzykrotnie żonaty. 8 listopada 1761 roku poślubił Marię Felgeszównę (*Felgess*), córkę Jana, katoliczkę z Bobrku (obecnie w granicach Cieszyna)⁹⁵. Owdowiał 22 kwietnia 1777 roku⁹⁶. Jeszcze w tym samym roku lub na początku następnego ożenił się z Ewą Filipkówną, zmarłą 21 października 1786 roku w wieku 30 lat na skutek komplikacji poporodowych⁹⁷. 23 stycznia 1787 roku poślubił 24-letnią Zuzannę Filipkównę, córkę Jerzego, chałupnika w Żukowie Dolnym (obecnie w granicach Czeskiego Cieszyna)⁹⁸. Trzecia żona przeżyła Jana Olszara, zmarła 12 stycznia 1824 roku⁹⁹.

Z pierwszego małżeństwa Jana [V] Olszara pochodzili: Anna (chrzest 11 II 1763 †4 VII 1782), od 24 października 1780 roku żona Andrzeja Kłody z Puńcowa¹⁰⁰, Zuzanna (chrzest 31 III 1765 †30 III 1797), od 19 listopada 1782 roku żona Pawła Kłody z Puńcowa¹⁰¹, Maria (chrzest 12 V 1767), od 6 listopada 1787 roku żona Jerzego Brody (†21 XII 1805), syna siedlaka z Puńcowa, a od 5 listopada 1809 roku Franciszka Krupy, chałupnika w Sibicy¹⁰², Ewa (chrzest 25 IV 1769), od 29 października 1788 roku żona Jana Śniegonia, syna siedlaka z Gumien (obecnie w powiecie cieszyńskim)¹⁰³, Jerzy (chrzest 8 IX 1771)¹⁰⁴, Jan [VI] (chrzest 24 X 1773)¹⁰⁵ i Andrzej (chrzest 11 IV 1777 †9 X 1777)¹⁰⁶.

Z drugiego małżeństwa Jana [V] Olszara pochodzili: Andrzej (chrzest 25 VIII 1778 †13 X 1784)¹⁰⁷, Paweł (chrzest 1 IX 1779 †25 VIII 1780)¹⁰⁸, Paweł (chrzest 12 X

⁹² Ibidem, k. 26.

⁹³ Ibidem, k. 26v–27.

⁹⁴ PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 15.

⁹⁵ PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 241. Być może to zmieniona forma nazwiska Gaś, pod którym również występuje; PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1397, 1520.

⁹⁶ PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, s. 55.

⁹⁷ Ibidem, t. 4 A, Sibica, s. 2.

⁹⁸ PMMC, Metryki ślubów, t. 7 A, Sibica, s. 2.

⁹⁹ PMMC, Metryki zgonów, t. 5 A, Sibica, s. 12.

¹⁰⁰ PMMC, Metryki chrztów, t. 12, s. 888; PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 647; Parafia rzymskokatolicka pw. św. Jerzego w Puńcowie, Metryki zgonów, t. 1, strony niepaginowane.

¹⁰¹ PMMC, Metryki chrztów, t. 12, s. 992; PMMC, Metryki ślubów, t. 6, s. 689; Parafia rzymskokatolicka pw. św. Jerzego w Puńcowie, Metryki zgonów, t. 2, Puńców, k. 8.

¹⁰² PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1112; PMMC, Metryki ślubów, t. 7 A, Sibica, s. 3, 16; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 15.

¹⁰³ PMMC, Metryki ślubów, t. 7 A, Sibica, s. 3; PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1203; M. Morys-Twarowski, *Przyczynki do genealogii Franciszka Śniegonia...*, s. 601.

¹⁰⁴ PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1316.

¹⁰⁵ Ibidem, s. 1397.

¹⁰⁶ Ibidem, s. 1520; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, s. 63.

¹⁰⁷ PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1561 (nazwisko panieńskie matki „Chabowa”); PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, s. 175.

¹⁰⁸ PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1595 (nazwisko panieńskie matki Filipek); PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, s. 108.

1780)¹⁰⁹, Anna (chrzest 10 XII 1781 †11 X 1784)¹¹⁰, Adam (chrzest 1 IV 1783)¹¹¹, Jadwiga (chrzest 13 VII 1784 †9 IX 1784)¹¹², Anna (chrzest 12 VII 1785 †27 I 1790)¹¹³ i Andrzej (*ok. 7 X 1786 †26 X 1786)¹¹⁴.

Z trzeciego małżeństwa Jana Olszara pochodzili: Maria (chrzest 12 XI 1787)¹¹⁵, Jerzy (chrzest 23 II 1788 †24 XI 1795)¹¹⁶, Anna (*11 IV 1790 †16 VII 1790)¹¹⁷ i Andrzej (*1 X 1792)¹¹⁸.

Jak wspomniano wyżej, Jan [V] Olszar odsprzedał grunt swojemu synowi i imiennikowi. Jan [VI] 29 października 1793 roku poślubił 18-letnią Zuzannę Filipkównę, córkę robotnika Jana¹¹⁹. Mamy do czynienia z wyjątkową ciekawostką genealogiczną: noszący te same imiona ojciec i syn mieli za żony kobiety o tym samym imieniu i nazwisku panięńskim. Jan [VI] Olszar zmarł zaledwie miesiąc po ojcu, 28 stycznia 1806 roku, także na tyfus¹²⁰. Wdowa po nim już 4 maja 1806 roku wyszła ponownie za mąż za Jerzego Walicę, syna siedlaka z Żukowa Górnego¹²¹.

Z małżeństwa Jana [VI] i Zuzanny Olszarów pochodzili: Anna (*16 VIII 1794 †4 I 1796)¹²², Anna (*6 II 1796 †8 III 1796)¹²³, Jerzy (*7 VII 1797 †28 XII 1800)¹²⁴, Anna (*9 III 1800 †3 I 1801)¹²⁵, Anna (*17 IV 1802), od 23 XI 1823 roku żona Franciszka Polcera, komornika w Trzanowicach (obecnie w Republice Czeskiej)¹²⁶, i Jerzy [III] (*21 VIII 1805)¹²⁷.

Ten ostatni w 1828 roku wykupił rodzinny grunt w Sibicy nr 12¹²⁸. 17 listopada 1829 roku poślubił swoją 24-letnią kuzynkę Annę Olszarównę, córkę Jana [VII], siedlaka w Sibicy. Mimo bliskiego stopnia pokrewieństwa (ich dziadkowie – Jan [V] i Andrzej – byli rodzonymi braćmi), brak w metryce ślubu informacji o dyspensie¹²⁹. Tymczasem w przypadku uzyskania takowej wpisywano tę informację do ksiąg metrykalnych. Pozostaje pytanie, czy małżonkowie nie byli świadomi istniejącego pokrewieństwa, zataili je przed księdzem, czy też po prostu ksiądz nie wpisał adnotacji

¹⁰⁹ PMMC, Metryki chrztów, t. 13, s. 1637 (nazwisko panięńskie matki Filipek).

¹¹⁰ Ibidem, s. 1689; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, s. 175.

¹¹¹ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 1, s. 17.

¹¹² Ibidem, s. 66; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, s. 172.

¹¹³ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 1, s. 103; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 4.

¹¹⁴ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 1, Sibica, s. 2; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 2.

¹¹⁵ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 1, Sibica, s. 5.

¹¹⁶ Ibidem, Sibica, s. 6; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 9.

¹¹⁷ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 1, Sibica, s. 9; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 4.

¹¹⁸ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A, cz. 1, Sibica, s. 13.

¹¹⁹ PMMC, Metryki ślubów, t. 7 A, Sibica, s. 7.

¹²⁰ PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 15.

¹²¹ PMMC, Metryki ślubów, t. 7 A, Sibica, s. 14.

¹²² PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A cz. 1, Sibica, s. 17; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 9.

¹²³ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A cz. 2, Sibica, s. 1; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 9.

¹²⁴ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A cz. 2, Sibica, s. 4; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 11.

¹²⁵ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A cz. 2, Sibica, s. 9; PMMC, Metryki zgonów, t. 4 A, Sibica, s. 11.

¹²⁶ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A cz. 2, Sibica, s. 13; PMMC, Metryki ślubów, t. 8 B, Sibica, s. 7.

¹²⁷ PMMC, Metryki chrztów, t. 14 A cz. 2, Sibica, s. 20.

¹²⁸ ZAO, Knižecí Komora Těšínská, sign. G 319, k. 27–29.

¹²⁹ PMMC, Metryki ślubów, t. 8 B, Sibica, s. 11.

o dyspensie? W 1843 roku Jerzy Olszar sprzedał swój grunt Franciszkowi Halbhuberowi¹³⁰. Zmarł 13 sierpnia 1855 roku w Sibicy¹³¹.

Z małżeństwa Anny i Jerzego [III] Olszarów pochodzili: Maria (*24 X 1830), Anna (*19 II 1832), Jan (*24 I 1834 †24 I 1835), Jan Paweł (*16 X 1835) i Jerzy (*15 II 1838 †22 I 1840)¹³².

Jan [VIII] Olszar (*1835) opuścił rodzinną Sibicę i przeniósł się do leżącej niedaleko wioski Końskiej (obecnie w granicach Trzyńca). W 1853 roku został tam właścicielem gruntu zagrodniczego (nr domu 25)¹³³. 13 lutego 1855 roku poślubił 19-letnią Marię Lazarównę (†29 VIII 1895), córkę Pawła, chałupnika w Mnisztwie koło Cieszyna (obecnie w granicach miasta)¹³⁴. W 1863 roku przeniósł się do Kalembic koło Cieszyna (obecnie w granicach miasta), gdzie nabył gospodarstwo rolne i mieszkał do końca życia. Już w 1864 roku został po raz pierwszy wybrany do wydziału gminy Boguszowice – Kalembice – Pastwiska, w którym zasiadał nieprzerwanie aż do 1909 roku¹³⁵. Był też wójtem. Na chwilę obecną trudno stwierdzić, w jakich latach urzędował; z pewnością piastował ten urząd w 1891 roku¹³⁶. W kadencji 1906–1909 był drugim radnym¹³⁷. W historii lokalnej społeczności zapisał się jako fundator krzyża na cmentarzu w Pastwiskach (1901), istniejącego do dziś¹³⁸.

Jan [VIII] Olszar, pochodzący z etnicznie polskiej rodziny, był polskim działaczem narodowym. Należał do Związku Śląskich Katolików, politycznej reprezentacji katolickiego skrzydła polskiego ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim¹³⁹. Zapisał się do Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego już w pierwszym roku jej istnienia (1885/1886), a w latach 1892–1897 i 1904–1905 zasiadał w jej zarządzie głównym. Był jedynym mieszkańcem Kalembic należącym do Macierzy aż do 1904 roku, kiedy to zapisał się do niej Paweł, jeden z jego synów. Członkostwo w tym stowarzyszeniu wiązało się z opłacaniem składek, które były przeznaczone na utworzenie polskiej szkoły średniej w Cieszynie, co udało się w 1895 roku, a później na utrzymanie prywatnych polskich placówek edukacyjnych na Śląsku Cieszyńskim. Olszar nie tylko płacił składki, ale przeprowadzał też dodatkowe zbiórki, na przykład w 1894 roku na posiedzeniu wydziału gminy Boguszowice – Kalembice – Pastwiska czy w 1899 roku na polowaniu w Pastwiskach¹⁴⁰. W 1891 roku był członkiem

¹³⁰ ZAO, Kniżeczki Komora Těšínská, inv. č. 11444, sign. G 321, k. 60v–61.

¹³¹ PMMC, Metryki zgonów, t. 7 B, Sibica, s. 1.

¹³² PMMC, Metryki chrztów, t. 17 A, Sibica, s. 11, 15, 21, 24; t. 18 B, Sibica, s. 4; PMMC, Metryki zgonów, t. 5 A, Sibica, s. 22; t. 6 B, Sibica, s. 5.

¹³³ ZAO, Velkostatek Korská a Nebory, inv. č. 4, sign. G 254, k. 108v.

¹³⁴ PMMC, Metryki ślubów, t. 9 B, Mnisztwo, s. 2; PMMC, Metryki zgonów, t. 9 B, Kalembice, s. 6.

¹³⁵ GC, nr 92 z 17 XI 1909, s. 463.

¹³⁶ GC, nr 9 z 28 II 1891, s. 82. J. Broda, *Urzędy i rzemiosła b[ylego] Księstwa Cieszyńskiego*, Skoczów 1998 (Książnica Cieszyńska w Cieszynie, RS AKC. III 00120), s. 29, notuje go pod 1889 r.

¹³⁷ GC, nr 73 z 27 X 1906, s. 403.

¹³⁸ GC, nr 27z 6 VII 1901, s. 333.

¹³⁹ „Poseł Związku Śląskich Katolików” (dalej: PZŚK) Nr 15: 1891, s. 59; Nr 36: 1909, s. 35 (Jan Olszar starszy).

¹⁴⁰ „Sprawozdanie Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego” 1886, s. 3; 1887, s. 3; 1888, s. 3; 1889, s. 4; 1890, s. 4; 1891, s. 9; 1892, s. 5; 1893, s. 5; 1894, s. 5; 1895, s. 6; 1896, s. 5; 1897, s. 5; 1898,

komitetu wyborczego księdza Ignacego Świeżego, polskiego kandydata startującego (z powodzeniem) w wyborach do Rady Państwa w Wiedniu¹⁴¹. Składał się także na Internat im. bł. Melchiora Grodzieckiego¹⁴². Zmarł 3 stycznia 1921 roku w Kalembicach (nr 11). Jako przyczynę zgonu wpisano „zanik starczy”¹⁴³.

Z małżeństwa Jana [VIII] i Marii Olszarów pochodzili: Jan [IX] (ur. 19 I 1856)¹⁴⁴, Anna (ur. 1 I 1862)¹⁴⁵, Paweł (*24 III 1863 †2 IX 1863)¹⁴⁶, Zuzanna (ur. 26 IX 1864)¹⁴⁷, Paweł [IV] (ur. 8 XII 1865)¹⁴⁸, Franciszek Józef (ur. 6 III 1869)¹⁴⁹, Maria (*24 V 1870)¹⁵⁰, Andrzej [II] Józef (*17 VIII 1872)¹⁵¹, Ewa Joanna (*19 VIII 1873 †21 X 1878)¹⁵², Joanna Maria (*7 IX 1875 †11 II 1882)¹⁵³, Helena Anna (*24 V 1877 †31 X 1877)¹⁵⁴, Józef Maciej (*16 IX 1878)¹⁵⁵ i Jerzy Marek (*24 IV 1880 †14 V 1880)¹⁵⁶.

Jeśli chodzi o córki Jana [VIII] Olszara, które dożyły pełnoletniości, to Anna 17 sierpnia 1886 roku poślubiła Jana Przybyłę, chałupnika w Kostkowicach (obecnie w powiecie cieszyńskim)¹⁵⁷. Maria 6 października 1885 roku poślubiła Jana Kabiesza, siedlaka w Brzezówce (obecnie w powiecie cieszyńskim), a 12 lutego 1888 roku zmarła przedwcześnie na tyfus¹⁵⁸. Zuzanna była dwukrotnie zamężna. 24 lipca

s. 6; 1899, s. 7; 1900, s. 8; 1901, s. 9; 1902, s. 9; 1903, s. 11; 1904, s. 11; 1905, s. 14; 1906, s. 13; 1907, s. 14; GC, nr 27 z 7 VII 1888, s. 273; nr 43 z 25 X 1890, s. 432; nr 3 z 16 I 1892, s. 28; nr 48 z 26 XI 1892, s. 486; nr 3 z 20 I 1894, s. 28; nr 14 z 7 IV 1894, s. 138; nr 1 z 5 I 1895 (na stronie tytułowej błędnie 1894), s. 8; nr 19 z 11 V 1895, s. 185; nr 41 z 12 X 1895, s. 413; nr 48 z 27 XI 1897, s. 561; nr 48 z 26 XI 1898, s. 503; nr 49 z 9 XII 1899, s. 494; nr 10 z 9 III 1901, s. 122; nr 42 z 18 X 1902, s. 500; nr 36 z 5 IX 1903, s. 444; nr 1 z 7 I 1905, s. 2, 4; nr 21 z 27 V 1905, s. 144; nr 22 z 3 VI 1905, s. 152; nr 71 z 20 X 1906, s. 391; „Przegląd Polityczny” (dodatek do „Rolnika Śląskiego”), nr 44 z 17 XII 1904, s. 187; J. Golec, *Władze stowarzyszenia [w:] Polskość bastion. Szkice z przeszłości Macierzy*, red. R. Danel, Cieszyn 1985, s. 55 (tam daty 1892–1896).

¹⁴¹ GC, nr 9 z 28 II 1891, s. 82.

¹⁴² GC, nr 6 z 10 II 1906, s. 42.

¹⁴³ PMMC, Metryki zgonów, t. 11, s. 609.

¹⁴⁴ ZAO, SMSK, sign. Ja II 5, Metryki chrztów parafii rzymskokatolickiej w Końskiej (1827–1896), s. 59.

¹⁴⁵ Ibidem, s. 76.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 80; PMMC, Metryki zgonów, t. 7 B, Kalembice, s. 5.

¹⁴⁷ PMMC, Metryki chrztów, t. 20 A, Kalembice, s. 6.

¹⁴⁸ Ibidem, Kalembice, s. 17.

¹⁴⁹ Ibidem, Kalembice, s. 11.

¹⁵⁰ Ibidem, Kalembice, s. 12.

¹⁵¹ PMMC, Metryki chrztów, t. 21 B, Kalembice, s. 1.

¹⁵² Ibidem, Kalembice, s. 2; PMMC, Metryki zgonów, t. 8 B, Kalembice.

¹⁵³ PMMC, Metryki chrztów, t. 21 B, Kalembice, s. 4; PMMC, Metryki zgonów, t. 8 B, Kalembice, s. 7.

¹⁵⁴ PMMC, Metryki chrztów, t. 21 B, Kalembice, s. 6; PMMC, Metryki zgonów, t. 8 B, Kalembice,

s. 5.

¹⁵⁵ PMMC, Metryki chrztów, t. 21 B, Kalembice, s. 7; PMMC, Metryki zgonów, t. 8 B, Kalembice,

s. 5.

¹⁵⁶ PMMC, Metryki chrztów, t. 21 B, Kalembice, s. 9; PMMC, Metryki zgonów, t. 8 B, Kalembice,

s. 6.

¹⁵⁷ PMMC, Metryki ślubów, t. 10 B, Kalembice, s. 6.

¹⁵⁸ PMMC, Metryki ślubów, t. 10 B, Kalembice, s. 5; PMMC, Metryki zgonów, t. 9 B, Boguszowice, s. 2.

1888 roku wyszła za Jana Kabiesza, wdowca po swojej starszej siostrze. Owdowiała 4 sierpnia 1898 roku. Niespełna rok później, 16 maja 1899 roku, poślubiła Józefa Folwarcznego. Zmarła 8 października 1907 roku na gruźlicę¹⁵⁹. Józef Folwarczny, podobnie jak teść, był członkiem Związku Śląskich Katolików, a od 1912 roku wójtem gminy Boguszowice – Kalembyce – Pastwiska¹⁶⁰.

Z synów Jana [VIII] Olszara najstarszy Jan [IX] był dwukrotnie żonaty. 25 lipca 1882 roku poślubił Zuzannę Skudrzykównę, córkę Jana, siedlaka w Rudowie (przysiółek wsi Zamarski), i Marii z Zubków, która zmarła 31 października 1889 roku w wieku 23 lat. 24 czerwca 1890 roku poślubił swoją 21-letnią kuzynkę Katarzynę Polokównę, córkę Pawła, siedlaka w Krasnej (obecnie w granicach Cieszyna), i Anny z Olszarów. Z racji pokrewieństwa musieli wcześniej uzyskać dyspensę. Jan Olszar był chałupnikiem w Boguszowicach. Pod względem przekonań politycznych nie różnił się od ojca – należał do Związku Śląskich Katolików. Zmarł 29 października 1932 roku¹⁶¹.

Paweł [IV] był właścicielem gruntu w rodzinnych Kalembycach. Należał do Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego i Związku Śląskich Katolików. 24 października 1893 roku poślubił Marię Czaplównę, córkę Franciszka, siedlaka w Hażlachu¹⁶².

Franciszek, kolejny z synów Jana [VIII], 28 maja 1895 roku poślubił Annę Li-pównę, córkę Franciszka, rolnika w Bobrku. W tym samym roku został właścicielem gruntu w Mnisztwie nr 39 (dawniej należącego do Jana Lazara). Udzielał się na polu samorządowym i społecznym: zasiadał w wydziale gminnym, należał do Towarzystwa Rolniczego Księstwa Cieszyńskiego. Zmarł 16 sierpnia 1943 roku¹⁶³.

Andrzej [II] 17 sierpnia 1897 roku poślubił Annę Lancównę z Goleszowa, córkę Jerzego i Anny z Górników. Na ich weselu zebrano składkę na Macierz Szkolną Księstwa Cieszyńskiego, co było wręcz zwyczajem wśród rodzin popierających polski ruch narodowy. Sam Andrzej też składał się na to stowarzyszenie. Po ślubie został zagrodnikiem w Skoczowie; działał w miejscowej Czytelnicy Katolickiej (w 1907 r. został wybrany do jej wydziału)¹⁶⁴.

¹⁵⁹ PMMC, Metryki ślubów, t. 10 B, Kalembyce, s. 6; Boguszowice, s. 13; PMMC, Metryki zgonów, t. 9 B, Boguszowice, s. 12; PMMC, Metryki zgonów, t. 10 B, Boguszowice, s. 7.

¹⁶⁰ „Dziennik Cieszyński”, nr 176 z 2 VIII 1913, s. 3; PZŚK, t. 42, 1914, s. 56; GC, nr 60 z 29 VII 1914, s. 4; APC, Akta Gminy Hażlach, sygn. 1.

¹⁶¹ PMMC, Metryki ślubów, t. 10 B, Rudów, s. 3; Krasna, s. 8; PMMC, Metryki zgonów, t. 9 B, Boguszowice, s. 3; t. 12 B, s. 64; PZŚK, nr 36, 1909, s. 35 (Jan Olszar młodszy); nr 40, 1913, s. 50.

¹⁶² „Sprawozdanie Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego” 1904, s. 11; 1905, s. 14; 1906, s. 13; 1907, s. 14; GC, nr 22 z 3 VI 1905, s. 152; PZŚK, nr 36, 1909, s. 35; nr 40, 1913, s. 50; Urząd Stanu Cywilnego w Hażlachu, Metryki ślubów parafii rzymskokatolickich pw. św. Michała Archanioła w Kończycach Wielkich i pw. św. Bartłomieja w Hażlachu – Hażlach 1890–1945, s. 25.

¹⁶³ ZAO, SMSK, sign. Ka VII 20, Metryki ślubów parafii rzymskokatolickiej pw. św. Trójcy w Cierlicku (1827–1897), k. 117; PMMC, Metryki zgonów, t. 12 B, s. 285; „Rolnik Śląski”, nr 10 z 22 V 1898, s. 85; Sąd Rejonowy w Cieszynie, Wydział V Ksiąg Wieczystych, Mnisztwo Nr 1–71, s. 170 (kupno w 1894 r., wpis w 1895 r.); J. Wróbel, *Z dziejów Mnisztwa*, Cieszyn 1980, s. 36; M. Morys-Twarowski, *Losy chłopskiej rodziny Lipów*, s. 128.

¹⁶⁴ Parafia rzymskokatolicka pw. św. Piotra i Pawła w Skoczowie, Metryki ślubów 1890–1935, Nierodzim, s. 20; PMMC, Metryki ślubów, t. 11 B, s. 172 (świadek ślubu w 1905 r. jako zagrodnik w Skoczowie); GC, nr 36 z 4 IX 1897, s. 421; nr 84 z 19 X 1907, s. 422.

Najmłodszy (z tych, którzy przeżyli dzieciństwo) syn Jana [VIII] Olszara, Józef, był rolnikiem w Kalembicach. 14 lutego 1905 roku poślubił Marię Branny, córkę Jana i Justyny z Matlochów, urodzoną 28 grudnia 1886 roku w sąsiednich Boguszowicach. Na ich weselu zebrano składkę na Macierz Szkolną Księstwa Cieszyńskiego. Józef był członkiem władz gminy Boguszowice – Kalembice – Pastwiska (wybierany do wydziału m.in. w 1906 i 1909 r.; wybrany na drugiego radnego w 1909 r.). Wszedł też w skład zarządu miejscowej Kasy Oszczędności i Pożyczek Systemu Raiffeisena (zał. 1908). Należał do Związku Śląskich Katolików, składał się na Internat im. bł. Melchiora Grodzieckiego¹⁶⁵. Po śmierci Józefa wdowa po nim 8 września 1920 roku poślubiła Pawła Klimosza, rolnika w Kalembicach¹⁶⁶.

Podsumowując, udało się odtworzyć losy dziewięciu pokoleń sibickiej linii rodu Olszarów, w tym najwybitniejszego jej przedstawiciela – Jana [VIII] Olszara (1835–1921), polskiego działacza narodowego, członka zarządu Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego, pomijanego w kompendiach biograficznych¹⁶⁷. Powyższe zestawienie, często ze względu na charakter zachowanych źródeł ograniczające się do wyliczenia imion i dat, pozwala jednak na wysnucie kilku wniosków o charakterze bardziej ogólnym.

Po pierwsze, Olszarowie zajmowali w wiejskiej społeczności ważną pozycję zarówno w czasach feudalnych, jak i po zniesieniu pańszczyzny oraz po reformach konstytucyjnych w państwie austro-węgierskim. Można na tej podstawie sądzić, że w badanym okresie żadna wielka reforma ogólnokrajowa nie doprowadziła na Śląsku Cieszyńskim do wymiany elit na poziomie lokalnym.

Po drugie, uderza fakt, jak po częściowej demokratyzacji samorządu lokalnego w 1864 roku urząd przełożonego gminy pozostawał w rękach stosunkowo wąskiego kręgu krewnych i powinowatych. Jan [VIII] Olszar był wójtem gminy Boguszowice – Kalembice – Pastwiska, podobnie jak jego zięć Józef Folwarczny. Jeden z synów Jana [VIII] Olszara poślubił wnuczkę Jana Brannego, będącego także przełożonym tej gminy – za pośrednictwem Brannych stali się dalszymi powinowatymi Pawła Zawadzkiego i jego syna Jana, także wójtów gminy Boguszowice – Kalembice – Pastwiska. Jan [VIII] Olszar był też spowinowacony z przełożonymi innych gmin. Jeden z jego synów ożenił się z córką Franciszka Lipy, wójta Bobrku. Szwagier Jana [VIII] Olszara, Jan Lazar, według literatury był wójtem Mnisztwa¹⁶⁸.

Po trzecie, wybory religijne Olszarów w XVIII wieku rzucają ciekawe światło na przebieg kontrreformacji na Śląsku Cieszyńskim. Ich konwersja na pierwszy rzut oka wygląda zaskakująco. Przetrwali najtrudniejszy okres kontrreformacji, który

¹⁶⁵ PMMC, Metryki ślubów, t. 11 B, s. 172; GC, nr 9 z 4 III 1905, s. 62; nr 67 z 6 X 1906, s. 373; nr 12 z 8 II 1908, s. 59; nr 15 z 19 II 1908, s. 73; nr 81 z 9 X 1909, s. 409; nr 92 z 17 XI 1909, s. 463; PZŚK, nr 36, 1909, s. 35; nr 40, 1913, s. 50.

¹⁶⁶ PMMC, Metryki ślubów, t. 11 B, s. 212.

¹⁶⁷ Por. *Elektryczny Słownik Biograficzny Śląska Cieszyńskiego*, <http://sownik.kc-cieszyn.pl> (ostatni dostęp 4.10.2014), gdzie najpełniejsze zestawienie biogramów osób związanych z regionem, uwzględnionych w słownikach biograficznych.

¹⁶⁸ Biogramy wszystkich wymienionych wójtów znajdują się w przygotowanej przeze mnie monografii *Wójtowie na Śląsku Cieszyńskim 1864–1918. Studium prozopograficzne*.

zakończył się w 1709 roku wraz z powstaniem Kościoła Jezusowego w Cieszynie. Wreszcie, w samej Sibicy pozostały rodziny wierne protestantyzmowi, zatem istniała możliwość trwania przy luteranizmie. Mimo to ci Olszarowie, którzy nie opuścili Sibicy, przeszli na katolicyzm. Warto byłoby przeprowadzić bardziej szczegółowe badania na temat statystyk i okoliczności konwersji na katolicyzm przed 1709 rokiem i po nim, zwłaszcza że dla tego drugiego okresu dysponujemy księgami nawróconych¹⁶⁹.

BIBLIOGRAFIA

Archiwalia

- Archiwum Państwowe w Katowicach Oddział w Cieszynie, zespoły: Akta Gminy Hażlach, Komora Cieszyńska.
- Biblioteka i Archiwum im. Tschammera w Cieszynie: Metryki zgonów parafii ewangelicko-augsburskiej w Cieszynie, t. 1.
- Parafia rzymskokatolicka pw. św. Jerzego w Puńcowie: Metryki zgonów, t. 1.
- Parafia rzymskokatolicka pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie: Metryki chrztów, Metryki ślubów, Metryki zgonów, Spis mieszkańców parafii cieszyńskiej z ok. 1752.
- Parafia rzymskokatolicka pw. św. Piotra i Pawła w Skoczowie: Metryki ślubów 1890–1935.
- Sąd Rejonowy w Cieszynie, Wydział V Ksiąg Wieczystych: Mnisztwo Nr 1–71.
- Zemský Archiv v Opavě, zespoły: Knižecí Komora Těšínská, Sbirka matrik Severomoravského kraje, Urbariální komise slezská, Velkostatek Konská a Nebory.

Wydawnictwa źródłowe

- Najstarsze metryki cieszyńskie. Księga Metrykalna Parafii pod wezwaniem Marii Magdaleny w Cieszynie z lat 1628–1641*, wyd. I. Panic, Cieszyn 2006 („Acta Historia Silesiae Superioris”. T. 18).
- Urbarz Cieszyński z 1621 r.*, wyd. I. Panic, Cieszyn 2003 („Acta Historica Silesiae Superioris”. T. 12).
- Urbarz cieszyńskiego klucza dóbr książęcych z 1646 roku*, wyd. I. Panic, Cieszyn 2005 („Acta Historica Silesiae Superioris”. T. 16).

¹⁶⁹ Na przykład dla parafii św. Marii Magdaleny w Cieszynie i parafii św. Michała Archanioła w Kończycach Wielkich (w przypadku tej ostatniej księga jest przechowywana w Książnicy Cieszyńskiej w Cieszynie w charakterze depozytu).

Prasa

- „Dziennik Cieszyński”
- „Gwiazdka Cieszyńska”
- „Poseł Związku Śląskich Katolików”
- „Przegląd Polityczny” (dodatek do „Rolnika Śląskiego”)
- „Sprawozdanie Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego”

Opracowania

- Beck P., *Historie obcí: Soběšovice, Dolní Domaslavice, Horní Domaslavice, Lučina, Soběšovice* 2004.
- Bogus M., *Kotulowie i ich działania oświatowe na Śląsku Cieszyńskim w XIX i XX wieku*, Ostrava 2006.
- Broda J., *Urzędy i rzemiosła b[ylego] Księstwa Cieszyńskiego*, Skoczów 1998 (Książnica Cieszyńska w Cieszynie, RS AKC. III 00120).
- Davídek V., *O názvech a jménech Těšínska: s rejestríkem jmen z urbárů z let 1577, 1621, 1692, 1775*, Opava 1949.
- Elektroniczny Słownik Biograficzny Śląska Cieszyńskiego*, <http://slownik.kc-cieszyn.pl> (dostęp: 4.10.2014).
- Golec J., *Władze stowarzyszenia [w:] Polskości bastion. Szkice z przeszłości Macierzy*, red. R. Danel, Cieszyn 1985.
- Grajewski W., *Beskidzka epopeja. Dzieje Hellerów z Huty – górali z Brennej na Śląsku Cieszyńskim*, „Rocznik Muzeum Górnośląski Park Etnograficzny” 2015, t. 3, s. 52–102.
- Guziur E., *Rodowód Guziurów 1750–1975. Publikacja wydana z okazji zjazdu rodzinnego 25.10.1975 w Cieszynie*, Cieszyn 1975.
- Kliber J., *Ewangelicy przodkowie Karola Wojtyły – ród Przeczków z Datyni*, „Kalendarz Ewangelicki”, t. 127, 2013, Bielsko-Biała 2012, s. 162–170.
- Kopczyński M., *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1998.
- Kubacz A., rec.: *M. Bogus, Kotulowie i ich działania oświatowe na Śląsku Cieszyńskim w XIX i XX wieku*, Ostrava 2006, „Śląski Kwartalnik Historyczny. Sobótka” R. 62, 2007, z. 4.
- Kukutsch O., *Ost-Schlesien. Geschichte eines Grenzlandes im Spiegel der Geschichte einer bodenständigen Familie*, Bonn 1950.
- Londzin J., *250-letni jubileusz młyna ropickiego*, „Gwiazdka Cieszyńska”, nr 79 z 25 X 1921.
- Londzin J., *Kościół drewniany na Śląsku Cieszyńskim*, wyd. R. Tomanek, Cieszyn 1932.
- Milerski W., *Nazwiska cieszyńskie*, Cieszyn 1996.
- Morys-Twarowski M., *Dzieje rodu Morysów ze Śląska Cieszyńskiego od XVIII do początku XX wieku*, Chorzów 2016.
- Morys-Twarowski M., *Francusowie w XIX i na początku XX wieku – historia chłopskiej rodziny ze Śląska Cieszyńskiego*, „Studia Historyczne” 2012, t. 55, z. 1, s. 109–122.

- Morys-Twarowski M., *Kładowie z Puńcowa koło Cieszyna od XVIII do początku XX wieku*, „Rocznik Muzeum Górnos Śląski Park Etnograficzny w Chorzowie” 2014, t. 2, s. 116–157.
- Morys-Twarowski M., *Krąg rodzinny Marii Lipa (1830–1920). Ze studiów nad genealogią rodzin chłopskich na Śląsku Cieszyńskim*, „Pamiętnik Cieszyński” 2005, t. 20, s. 11–15.
- Morys-Twarowski M., *Losy chłopskiej rodziny Lipów ze Śląska Cieszyńskiego do 1918 roku i jej droga do polskiej narodowości*, „Świat i Słowo” 2011, nr 2 (17), s. 117–130.
- Morys-Twarowski M., *Przyczynek do genealogii Franciszka Śniegonia, biskupa-suffragana wrocławskiego*, „Śląski Kwartalnik Historyczny. Sobótka” R. 65, 2010, z. 4, s. 597–604.
- Morys-Twarowski M., *Pszczołkowie z Krasnej koło Cieszyna od XVII do początku XX wieku*, „Prace Historyczne” 2011, t. 138, s. 97–108.
- Morys-Twarowski M., *Rodzinne powiązania cieszyńskich elit w okresie międzywojennym na przykładzie rodziny Szczurków* [w:] *Rodzina na Śląsku w XIX i na początku XX wieku*, red. A. Dawid, A. Maziarz, Opole 2011, s. 211–224.
- Novák L., *Ondra Foltýn a jeho rod na Karvínsku*, „Těšínsko” 1960, č. 11, s. 11–15.
- Pilch J., *Ustrońska rodzina Lipowczanów*, „Pamiętnik Ustroński” 1992, t. 5, s. 59–73.
- Pindur D., *Zaniklý dřevěný farní kostel sv. Jakuba Většího v Horních Domaslavicích*, „Těšínsko” R. 51, 2008, č. 3.
- Poloczkowa B., *Dzieje starego młyna w Ustroniu i rodziny młynarzy Kralów*, „Ziemia Śląska” 1993, t. 3, s. 162–182.
- Popiołek F., *Krótką historią rodziny Kisiałów z Brennej*, „Głos Stanu Średniego”, nr 41 z 9 X 1937 (zmieniony przedruk: *Dzieje rodziny Kisiałów z Brennej*, „Gwiazdka Cieszyńska”, nr 86 z 2 XI 1937).
- Popiołek F., *Krótką historią rodziny Sikorów z Nawisia*, „Dziennik Polski”, nr 10 z 13 I 1937, s. 1–2; nr 11 z 14 I 1937, s. 1–2.
- Prasek V., *Staré rody na Těšínsku*, „Rodokmen. Časopis pro rodopis, znakosloví a ostatní pomocné vědy historické” R. 1, 1946, č. 2, s. 49–54; č. 3, s. 77–79; č. 4, s. 81–83.
- Prochazka R. von, *Meine zweiunddreissig Ahnen und ihre Sippenkreise*, Leipzig 1928.
- Sosna W., *Ród Michejdów*, „Ziemia Śląska” 2001, t. 5, s. 43–59.
- Spyra J., *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848*, Cieszyn 2012 (*Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych*, t. 4, red. I. Panic).
- Sztefek J., *Drzewo genealogiczne Józefa Pilcha*, „Pamiętnik Ustroński” 1998, t. 9, s. 24–26.
- Sztefek J., *Kilka przyczynków do drzewa genealogicznego rodziny Śliwków z Polany*, „Pamiętnik Ustroński” 1995, t. 8, s. 11–12.
- Sztefek J., *Niektóre gałęzie drzewa genealogicznego rodziny Szczepańskich*, „Pamiętnik Ustroński” 1993, t. 6, s. 13.
- Wendler K., *Die Alscher*, „Sudetendeutsche Familienforschung” R. 14, 1972, z. 11–12.
- Wróbel J., *Z dziejów Mnisztwa*, Cieszyn 1980.
- Wrzoł J., Woźniak E., *W służbie Boga i Ojczyzny. Ród Wrzołów z Zabrzega*, Czechowice-Dziedzice 1994.
- Żurek A., *Chłopska genealogia*, „Kalendarz Cieszyński 2001”, Cieszyn 2000, s. 60–63.